

RADOST ŽIVOTA U KRISTU, SREDIŠTE SALEZIJANSKOG PRIJEDLOGA MLADENAČKE SVETOSTI

Salezijansko razmišljanje o Fil 4,4

JUAN JOSÉ BARTOLOMÉ

Via della Pisana, 1111, Cas. post. 18333
00163 Roma-Bravetta, Italija

Primljeno:
17. 1. 2013.

Pregledni
rad

UDK 227.1.06:
371.4Bosco, G.

Sažetak

U članku je riječ o don Boscovoj odgojnoj metodi koja posebno ističe radost života u Kristu kao središtu salezijanskog prijedloga mladenačke svetosti. Sukladno pozivu vrhovnog poglavara Salezijanske družbe za 2013. godinu, autor podsjeća na poziv na radost koji apostol Pavao izriče u Poslanici Filipljanima. Pavao iz tamnice poziva prve kršćane u Filipima da se raduju u Gospodinu. Don Bosco je odgojitelj za kojega je radost bitan sastavni element odgojnog sustava. Stoga don Bosco u svojim odgojnim ustanovama promiče obiteljski ugođaj, povezuje veselje i vjeru te pokazuje mladima kako je moguće biti sretan i u vremenu i u vječnosti. Kristov apostol, radosni evangelizator, treba poticati druge na radost kako bi svi živjeli u Gospodinu i u istinskoj radosti.

Ključne riječi: radost, život u Kristu, don Boscov odgojni sustav, evangelizacija

»Bog ne zavidi niti oduzima radost svojoj djeci, nego je dariva kad je nema, osnažuje ju kad je krhka, osigurava ju kao cjeovitvu dimenziju života.« (Benedikt XVI)

U ovoj, drugoj godini trogodišnje priprave na dvjestotu obljetnicu don Boscova rođenja, vrhovni poglavar nam je ponudio pobudnicu kojoj »je cilj produbiti njegovu odgojnu ponudu: ono što je don Bosco želio ponuditi mladima i metodu kojom se služio kako bi otvorio vrata njihova srca, da bi pridobio njihovo povjerenje, te oblikovao čvrste osobnosti, s ljudskoga i kršćanskoga gledišta. Konkretno, želimo se približiti don Boscu odgojitelju. Treba dakle produbiti i posuvremeniti preventivni sustav. To je tema Pobudnice 2013. godine.«¹

Kao što je to već uobičajeno, u Pobudnicu nas uvodi odabrani biblijski izričaj:

»Radujte se u Gospodinu uvijek! Ponavljam: radujte se!« (Fil 4,4), preuzet iz Pavlove Poslanice Filipljanima.² Dok Pavlov izričaj stavlja u središte radost koju se pronalazi u služenju Gospodinu,³ uvjerenje koje je

¹ P. CHÁVEZ VILLANUEVA, *Don Bosco odgojitelj*, Salesiana, Zagreb, 2013, str. 7.

² Našu pozornost privlači činjenica da između 93 biblijska navoda iz Poslanice Filipljanima koje nalazimo u don Boscovim spisima (F. PERRENCHIO, *La Bibbia negli scritti di Don Bosco*, LAS, Roma, 2010, str. 24), nema Fil 4,4. Usp. M. WIRTH, *La Bibbia con Don Bosco*. Una lectio divina salesiana, Vol. III: Atti, Lettere, Apocalisse, LAS, Roma, 2012, str. 365–385).

³ »Služite Gospodinu u veselju« bio je jedan od njegovih najdražih izričaja. To sveto veselje za njega je bilo temelj njegove društvene zgrade za siguran odgoj mladeži (MB VI, 4). Taj izričaj »obilježava sveukupnu njegovu odgojnu ponudu« (A. GIRAUDDO, *Don Bosco, maestro di vida spiritual*. Servid

don Boscu vrlo drago,⁴ Pobudnica teži za dubljim upoznavanjem i posadašnjenijom primjenom don Boscova odgojnog sustava. Istinu govoreći, biblijski navod, naslov i tema Pobudnice teže prema dvije potpuno različite stvarnosti. Čini se samo po sebi razumljivim da je radost u Gospodinu bitna sastavnica preventivnog sustava, odgojnog sustava koji nam, po primjeru don Bosca odgojitelja, dopušta da mladima ponudimo »evanđelje radosti«. Doista, don Chávez ističe da »evanđelje radosti« obilježava sveukupnu don Boscovu povijest i da je duša njegovih mnogostrukih djela. Don Bosco je uočio želju za srećom kod mladih i izrazio je njihovu životnu radost govorom veselja, dvorišta i slavlja, ali nije nikad prestao ukazivati na Boga kao na izvor istinske radosti⁵.

1. NAVOD IZ POSLANICE SV. PAVLA APOSTOLA

Pavlov izričaj pripada završnom dijelu Poslanice u kojemu Pavao, kao i obično, usredotočuje svoj apostolski poticaj. Nakon duge i oštre polemike protiv skupine misionara judaizanaata koja nije točno naznačena (Fil 3,2–21) – naziva ih »psima« odnosno »opakim radnicima« (Fil 3,2) – apostol se vraća vedrijem, ali ne manje gorljivom poticanju: »braćo moja ljubljena i željkovana, radosti moja i vijenče moj, tako – čvrsto stojte u Gospodinu« (Fil 4,1).

1.1. Neposredni komentar

Upozorenja, poticaji i pozivi slijede jedni za drugima bez prevelike unutarne povezanosti (Fil 4,2–20). Oni su odraz konkretnih okolnosti zajedničarskog života i motivi koji su autoru dragi (Fil 1,1.4.9). Sadrže naglašen poziv na složan i radostan život u zajednici (Fil 4,2–7), jedinstvenu procjenu moralnih vrednota poganske etike koje su smatra hvalevrijednom, ali vjernici

trebaju živjeti po primjeru koji im je prenio Pavao (Fil 4,8–9) te, napokon, iskrenu riječ njegove zahvalnosti jer vi, Filipljani, »sa mnoom podijeliste moju nevolju... imam svega i u izobilju; namiren sam« (Fil 4,10–20 passim).

Unutar tako različitih predmeta, Pavlovo poslanje da živi u radosti čini se iznenađajuće ponešto izdvojeno, pa čak i nemotivirano. Prema tome, radost u kojoj valja neprekidno živjeti ne pronalazi ni razlog ni tumačenje: to je stanje koje treba biti obilježje svakog kršćanina. Nailazimo na taj poticaj nakon snažnog poziva koji apostol upućuje svojim bliskim suradnicima, »kojih su imena u knjizi Života« (Fil 4,3), da žive složno i međusobno se pomažu: u kršćanskoj zajednici nema mjesta ni za neslaganje ni za sukob među apostolima (Fil 4,2–3); u njoj treba kraljevati radost koja je »u Gospodinu« besplatan dar. Nakon toga slijedi sveobuhvatni poticaj koji apostol upućuje ponajprije zajednici, potičući je na blagost prema ljudima, koja »neka je znana svim ljudima« (Fil 4,5). Zatim je ohrabruje na potpuno povjerenje u Boga s molitvama i prošnjama »u svemu« (Fil 4,6). Prema tome, čini se da se iz neposrednog okruženja ne može uočiti nijedna naznaka po kojoj bi se mogli shvatiti narav, motiv i konačni cilj poticaja na život u radosti.

al Señor con alegría, CCS, Madrid, 2012, str. 40) i predstavlja jednu od »velikih vrednota salezijanske svetosti« (E. VIGANÒ, *Lettere circolari ai salesiani*. Vol. I, Direzione Generale Opere Don Bosco, Roma, 1996, str. 536).

⁴ »Don Bosco je znao vidjeti ulogu radosti u odgoju i u životu svetosti te je htio da u njegovim odgojnim ustanovama bude veselja i dobroga raspoloženja. Moglo bi se reći da je izričaj *Služite Gospodinu u veselju* u don Boscovoj kući bila jedanaesta zapovijed.« - A. CAVIGLIA, *Il 'Magone Michele'. Una classica esperienza educativa*. Studio, u: »Salesianum« 11(1949), str. 466.

⁵ Usp. P. CHÁVEZ VILLANUEVA, *Don Bosco odgojitelj*, Salesiana, Zagreb, 2013.

1.2. Formulacija

Ni sâm izričaj na prvi pogled ne pridonoši boljem shvaćanju teksta. Upotreba imperativa i njegovo ponavljanje, njegovo najznačajnije obilježje, potpuno su normalni u nagovoru. Štoviše, apostolov poziv na život u radosti nije nov u poslanici (Fil 2,18; 3,1).

Valja međutim imati na umu tri pojedinosti.

1. Istaknuto ponavljanje glagola *radovati se* u imperativu ukazuje na radost koju se preporučuje kao zahtijevano ponašanje: nije riječ o nehotičnoj ili intimnoj, prirodnoj emociji, nego o nametnutom ponašanju. Za kršćanina, smatra Pavao, postoji obveza radosti: »Uvijek se radujte!« (1 Sol 5,16; usp. Rim 12,12; 2 Kor 13,11). Ako je zapovjeden, onda se ne može smatrati jednostavnim osobnim blagostanjem niti je netko sebi može predložiti kao herojski životni program.
2. Tu radost valja živjeti *uvijek*, a ne povremeno, tj. samo onda kad se netko osjeća dobro ili kad se sve oko njega odvija dobro, nego bez prekida i iznimaka, pod svaku cijenu. To je radost koja nije ni slučajna ni privremena nego se živi u svakodnevici koja ne ovisi o izvanjskim motivacijama jer ne proizlazi iz njih, a valja je živjeti i u poteškoćama. »Žalosni, a uvijek radosni«, kaže Pavao o apostolskom služenju (2 Kor 6,10). Kršćanima Rima govori: »Mi se dičimo i u nevoljama« (Rim 5,3).
3. Radost koju Pavao propisuje svojim treba živjeti »u Gospodinu«. Na drugim mjestima apostol iznosi nove motive za utemeljenje zahtijevane radosti (Fil 1,18: navještaj evanđelja; Fil 1,25–26: rast u vjeri zajednice; Fil 2,18: apostol predaje svoj život za vjeru Filipljana; Fil 2,29: prihvaćanje Pavlova iza-

slanika). Tu se poticaj izriče jednom od najizražajnijih Pavlovih formula (Fil 1,14; 2,24.28; 3,1; 4,2.4; 2,19), koju drugi novozavjetni autori praktično ne poznaju: »u Gospodinu«. To tu radost čini još neobičnijom: njezin prostor odnosno mjesto ostvarivanja jest Uskrsli Gospodin.

Može li se nekomu narediti da se uvijek raduje?

Pavao smatra da se radost može, štoviše mora, uvijek zahtijevati od kršćanina jer mu je prije toga darovana, kao »plod Duha« (Gal 5,22; Rim 14,17). Budući da se Bog u svijetu predstavlja kao Duh, radost je ono što ta prisutnost, koja se osjeća i uz koju se pristaje, proizvodi u vjerniku:⁶ jedino »spašenima« pripada radost. Kad netko može osjećati radost onda je to jedan od načina spoznaje da je spašen u Isusu Kristu.

Doista, nije slučajno da u grčkom jeziku riječi radost (*hara*) i milost (*harris*) imaju isti korijen: »radost i milost su međusobno povezane«⁷. Radost je kršćanski oblik življenja u milosti, tj. življenja u miru s Bogom. »Središnja sastavnica kršćanskog iskustva«⁸, ima svoje korijene u spasenju koje je postignuto po smrti Kristovoj (usp. Rim 5,10–11). To je neka vrsta sažetka kršćanskog postojanja (usp. 2 Kor 13,11)

⁶ BENEDIKT XVI, *Poruka za 27. Svjetski dan mladosti 2012. god.*, br. 2. Usp. http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/messages/youth/documents/hf_xvi_mes_20120315_youth_it.html

⁷ BENEDIKT XVI, *L'infanzia di Gesù*, Rizzoli-LEV, Roma, 2012, str. 38. Pavao koristi glagol *haraïn* 19 puta, od čega 10 puta u Fil (1,18; 2,17. 18.28; 3,1; 4,4.10), a imenicu *hara* 21 put, od čega 5 puta u Fil (1,4.25; 2,2.29; 4,1).

⁸ BENEDIKT XVI, *Messaggio per la XXVII Giornata Mondiale della Gioventù 2012*, uvod. Usp. http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/messages/youth/documents/hf_ben_xvi_mes_20120315_youth_it.html

i dokaz njegove autentičnosti (usp. 2 Kor 1,24). Radost je način svjedočenja primljenog spasenja, susreta ostvarenog s Kristom,⁹ znak »vjere koja napreduje« (Fil 1,25), koja je vidljiva izvana i predstavlja se svijetu. Ona je, rekao bih, vidljivo lice života u vjeri u Kristu.

Autor 1 Petrove poslanice je s pravom napisao: »Njega vi ljubite iako ga ne vidjeste; u njega, iako ga još ne gledate, vjerujete te klikćete od radosti neizrecive i proslavljene što postigoste svrhu svoje vjere: spasenje duša« (1 Pt 1,8–9). Ta radost može, štoviše mora, biti naložena, upravo stoga jer je treba živjeti »u Gospodinu«.¹⁰

Radovati se u Gospodinu

»U Gospodinu«, zajedno s »U Kristu [Isusu]«, »u Njemu« jesu preinake jednog apostolovog izričaja koji mu je vrlo drag,¹¹ i koliko god rijedak, gotovo bez usporednica u suvremenoj literaturi.¹² Ono što iznenađuje nije činjenica što Pavao ne običava protumačiti sličan govor, nego što ga upotrebljava kao temelj za raspravu (1 Kor 6,13–18; 10,14–21; Gal 3,14–16), podrazumijevajući da ga njegovi čitatelji razumiju bez daljnjih tumačenja.

Premda prijedlog u tog izričaja ima naglašeno lokalno značenje, zajedno s riječima *Krist/Gospodin* može ukazivati na mjesto, način, uzrok ili sredstvo. Čini se da Pavlova uporaba promiče ideju asocijacije ili pripadnosti, solidarnosti i sudjelovanja. Ona izriče otkupiteljski čin koji se dogodio u Kristu, objektivno stanje spasenja, novo stvorenje (2 Kor 3,17; 5,17) koje je božanski pothvat već omogućio i koji se definira kao intimno i otajstveno poistovjećivanje između Krista i kršćana.

Pavao je upotrebljavao kako bi govorio o kršćanskom postojanju u pojedinačnom i zajedničarskom smislu (1 Sol 4,1; 1 Kor 3,1; 7,39; 15,58; 2 Kor 2,14) kao o sudjelova-

nju vjernika u Kristovoj smrti i uskrsnuću. Kršćanin je u Kristu zato što ga je Bog u Njemu već spasio i zato što u njemu bez straha očekuje konačno spasenje. Biti u Gospodinu je postojana stvarnost koja određuje kršćaninov život sve dok ne dođe Gospodin, stanje koje posreduje između početka spasenja i njegovog iščekivanog ispunjenja.

Krist je više nego sredstvo, on je prostor spasenja,¹³ područje u kojemu se ostvaruje

⁹ »Onaj tko mu se približio i doživio iskustvo njegove ljubavi odmah želi podijeliti ljepotu tog susreta i radost koja se rađa iz tog prijateljstva« (BENEDIKT XVI, *Poruka za 28. Svjetski dan mladih 2013. god.*, br. 3. Usp. http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/messages/youth/documents/hf_ben_xvi_mes_20121018_youth_it.html)

¹⁰ Lijepo je i prikladno predstavljanje Benedikta XVI: »Bog nas želi učiniti sudionicima svoje božanske i zemaljske radosti, pomažući nam da otkrijemo da se vrijednost i duboki smisao našega života sastoji u tome što nas je On prihvatio, primio i ljubio, i to ne nekim krhkim prihvaćanjem kao što može biti ono ljudsko, nego bezuvjetnim prihvaćanjem kao što je ono božansko: ja sam željen, imam svoje mjesto u svijetu i u povijesti, Bog me osobno ljubi. A ako me Bog prihvaća, ljubi me i ja sam u to siguran, onda jasno i sigurno znam da je dobro da postojim. Ta beskrajna Božja ljubav prema svakomu od nas očituje se u potpunosti u Isusu Kristu« (*Poruka za 27. Svjetski dan mladih 2012. god.*, br. 2).

¹¹ Pavao upotrebljava izričaj u *Kristu* 34 puta, od toga jedanput u Fil 1,13; u *Kristu Isusu* 48 puta, od toga četiri puta u Fil (1,1; 2,5; 4,7.21); u *Gospodinu* 50 puta, od toga šest puta u Fil (1,14; 2,24.28; 3,1; 4,2.4); u *Njemu* 29.

¹² Sličan izričaj čini se nema ni prethodnih ni usporednih mjesta u antici (M. D. HOOKER, *A Preface to Paul*, Oxford University Press, New York, 1980, str. 43). Ne postoji kod sinoptika i javlja se jedino u 1 Pt (3,16.19; 5,10.14) te posebice kod Iv (6,56; 14,20; 15,2.4–7; 16,33; 17,21; 1 Iv 2,5. 6.8,24.27).

¹³ U apostolovoj misli zajednica ili Crkva nisu zbroj pojedinaca nego cjelina »u Gospodinu«. Svi vjernici tvore područje suverenosti u kojemu se vjeruje da je Isus *Kyrios* i kao takva ga se zaziva« (T. TRILLING W., *Conversaciones con Pablo*. Un recorrido original por la obra del Apóstol, Herder, Barcelona, 1985, str. 155).

djelotvornost uskrsnuća i u kojemu djeluje Duh: »Nikakve dakle sada osude onima koji su u Kristu Isusu!« (Rim 8,1–2); »A vi niste u tijelu, nego u Duhu... Krist je u vama« (Rim, 8,9–10). Kršćani su u Kristu (Gal 1,22; 3,28; Fil 3,8–9), a Krist je u kršćanima (Rim 8,10; Gal 2,20): kršćani su utemeljeni u Njemu, a on je aktivan u njima (Gal 2,8; Rim 8,2.39; Fil 2,13; Kol 1,29). Krist je onaj koji određuje, upravlja, nalaže i omogućuje život kršćanina.¹⁴

Radost zbog života u Gospodinu nije neki emotivni osjećaj, neki spasonosni pokret duha, ali nije ni neko sretno raspoloženje srca vjernika što uvijek sluša svog Gospodina. To je zapravo blagostanje koje je plod činjenice što dopuštamo da On živi u nama (usp. Gal. 2,20). On, umrli i uskrsli Gospodin je mjesto u kojem se kršćani nalaze, u kojem osjećaju i djeluju: »Neka u vama bude isto mišljenje kao i u Kristu Isusu« (Fil 2,5). »Prema tome, u temelju kršćanske radosti ne nalazi se neki olaki optimizam, nego svijest da su ujedinjeni u Kristu i sudionici njegovoga života.«¹⁵

1.3. *Konkretna situacija*

Valja se još osvrnuti na konkretne okolnosti koje su Pavla navele da Filipljane potakne da uvijek žive u radosti. Nepoznavanje posebne situacije u kojoj su se nalazili i apostol i zajednica nikako ne bi olakšalo shvaćanje ne samo apostolova izričaja nego prije svega ni njegovu stvarnu nakanu.

Poslanica Filipljanima prenosi nam sliku zajednice u koju je Pavao uložio sve svoje povjerenje (Fil 1,3–11, 2,12; 4,1.16), a osjećao je i da ga ta zajednica voli (Fil 1,7.27; 2,12.18.24). Zauzvrat je iskazivao čuvstva iskrene i konkretne privrženosti svojim predragim Filipljanima (Fil 1,7: »Nosisim vas u srcu«). Bila je to naime jedina zajednica od koje je u više navrata prihva-

tio financijsku pomoć (Fil 4,15; 2 Kor 11, 8–9). Poslanica Filipljanima je vjerojatno najvedrija (Fil 1,5; 2,1; 3,10; 4,15; 3,2), najosobnija (Fil 1,7–8; 2,18; 4,1.14) i najmanje dogmatska poslanica koju je Pavao napisao. U njoj apostol otkriva samoga sebe i svoje najintimnije misli, otkriva podrobno i vrlo jasno svoj osobni susret s Kristom (Fil 3,2–16). Moglo bi se prema tome učiniti da su radost što je apostol (Fil 4,1) i što ostaje kršćanin (Fil 1,25) u zajednici Filipljana nešto u potpunosti prihvaćeno.

Kad Pavao, oko 56. godine, piše Filipljanima, on je životno zreo čovjek koji je sazrio u apostolskom poslu... ujedno je i uznik: nalazi se »u pretoriju..., u okovima u Kristu« (Fil 1,13), nesiguran za svoju budućnost, ali siguran da će, kakav god bio rezultat tamnovanja, evanđelje napredovati (Fil 1,12). Iako gaji želju da se vrati i osobno ih vidi (Fil 2,24), ne krije im da mu to vjerojatno neće biti moguće, budući da ne zna hoće li živ ili mrtav izaći iz zatvora. Za njega je odlučujuće što će se »sada – Krist uzveličati u mom tijelu, bilo životom, bilo smrću« (Fil 1,20). Malo dalje će im govoriti o intimnoj drami u kojoj je živio svoje služenje, zarobljen između dvije vjernosti: vjernosti Kristu, koji je njegov jedini dobitak (Fil 3,7–11), i vjernosti toj njemu dragoj zajednici, koja je njegova radost i vijenac (Fil 4,1): »Pritiješnjen sam od ovoga dvoga: želja mi je otići i s Kristom biti jer to je mnogo, mnogo bolje; ali ostati u tijelu potrebnije je poradi vas. U to uvjeren, znam da ću ostati i biti uz vas sve, za vaš napredak i na radost vjere, da ponos vaš mnome poraste u Kristu Isusu kad opet dođem k vama« (Fil 1,23–25).

¹⁴ Usp. F. NEYRINCK, *La dottrina di Paolo su »Cristo in noi« – »Noi in Cristo«*, u: »Concilium« 5(1969), str. 2025–2038.

¹⁵ G. BARBAGLIO, *Le Lettere di Paolo*, 2. sv., Borla, Roma, 1980, str. 586.

Ne smije se prema tome zaboraviti da njegov odlučan poziv na življenje u radosti dolazi od utamničnika čija je budućnost upitna: ako ga Filipljani više ne budu vidjeli, moći će se sjećati da je apostol osjećao radost kad im je pisao iz svoje tamnice (Fil 4,1) i da ih njegov posljednji poticaj poziva da se uvijek raduju u Gospodinu (Fil 3,1; 4,4; usp. 1,25; 2,28.29).¹⁶ On želi da u njegovim vjernicima vlada ona radost koju on osjeća kad misli i moli za njih (Fil 1,4).

Nije bila dobra ni situacija zajednice u Filipima, koja je bila prva Pavlova misijska zajednica na području Europe. Pavao je tu po prvi put došao oko 49. godine, u pratnji Silvana, Timoteja i, vjerojatno, Luke (Dj 16,16–17). Njihov boravak vjerojatno nije bio dugotrajan; nakon što je doživio neke poteškoće (1 Sol 2,1–2) te bio oklevetan, zlostavljan i utamničen (usp. Fil 1,7.20; 2 Kor 11,25; Dj 16,26–34), prisiljen je napustiti taj grad i odlazi u Solun (Dj 16,40–17,1; 1 Sol 2,1–2), ostavljajući iza sebe, istina, malobrojnu zajednicu, ali učvršćenu u vjeri (Fil 1,27–30) i uvelike sentimentalno vezanu uz njegovu osobu (Fil 1,10; 4,10; 2 Kor 8,1–5; Rim 15,26; Dj 26,17).

Nije međutim sve išlo najbolje. Osobno suparništvo koje Pavao uočava u nekim propovjednicima dok je on u zatvoru (Fil 1,15), pri čemu ti suparnici »misle otežati nevolju mojih okova« (Fil 1,17)¹⁷; poziv na slogu u osjećajima i u poniznosti po primjeru Isusa Krista (Fil 2,2: »ispunite me radošću: složni budite«); srdačan javni poziv Evodiji i Sintihi »da budu složne u Gospodinu« (Fil 4,2); te, poglavito, prevratnička prisutnost širitelja judeo-kršćanskih ideja koji su se ponašali »kao neprijatelji križa Kristova« (Fil 3,18), angažirani u protu-poslanju koje je zahtijevalo obrezanje vjernika (Fil 3,2–19), pokazuju da nije nedostajalo nesporazuma, osobnih sukoba i

teških prepirki. Štoviše, zajednica je morala trpjeti zbog Krista (Fil 1,29: »vama je dana milost: 'za Krista', ne samo u njega vjerovati nego za njega i trpjeti«) sve do toga kad je Pavao mogao ustvrditi da su potpomagali njegovo vlastito trpljenje (Fil 1,7.27.30).

Zajednica koja prima apostolsko poslanje da se raduje u Gospodinu je prema tome prokušana zajednica koja poznaje unutarnji razdor i vanjski progon, ali je vjerna apostolu (Fil 4,10.14) i Gospodinu. Radost življenja u vjeri nije predana njemu na slobodno odlučivanje, niti je ona omogućena zbog sreće i zadovoljstva u životu; ne gasi se ni u trpljenju niti se umnaža u slavlju. Prema Pavlu ona se može, štoviše treba se uvijek umnažati jer »postojani u jednome duhu i jednodušno se zajednički borite za evanđeosku vjeru, ne plašite se ni u čemu protivnika« (Fil 1,27–28). Na drugom mjestu on sam sebe stavlja kao primjer: »Pun sam utjehe, obilujem radošću uza svu nevolju našu« (2 Kor 7,4). Prema tome, jedina kršćanska radost je ona koja se može živjeti u miru i suživjeti u iskušenju (usp. Mt 5,11–13).

2. DON BOSCO, »GLASNIK RADOSTI«¹⁸

¹⁶ J. GNILKA, *Der Philipperbrief*, Herder, Freiburg – Basel – Wien, ³1980, str. 169.

¹⁷ Znakovit je komentar koji nadodaje: »Pa što onda? Samo da se na svaki način... Krist navješćuje. I tome se radujem, a i radovat ću se« (Fil 1,18). Apostolova radost ne proizlazi iz njegovog osobnog uspjeha, nego iz činjenice što se naviješta evanđelje.

¹⁸ »Po čemu se ovog pedagoga može istaknuti kao »glasnika radosti? Njegova vlastita vedra narav i njegov razvoj u službi mladih kao i njegov osjećaj za značenje radosti u odgoju te njegova dosjetljivost u pronalaženju nepomućenih izvora radosti« (G. SÖLL, *Don Bosco – Botschafter der Freude. Gedanken zu einem Grundzug salesianischer Pädagogik*, Don Bosco Aktuell, Schriftenreihe des Kölner Kreises 11[1977], str. 13).

»Bog je Bog radosti«, misao je sv. Franje Saleškoga.¹⁹ Štoviše, u »Bogu je sve radost jer je on sâm dar«²⁰. Don Bosco je, kao mudar kršćanski odgojitelj, radost učinio »konstitutivnim elementom [odgojnog] sustava, koji se ne može odvojiti od učenja, rada i pobožnosti«²¹, a »izvanredan je plod autentične salezijanske odgojne prakse«²².

Osnovna životna potreba, nešto što se duboko želi u mladosti,²³ radost je, za don Bosca, »rezultat kršćanskog vrednovanja života... Iz religije ljubavi, spasenja i milosti proizlazi radost, veselje, povjerljiv i pozitivan optimizam.«²⁴ Upravo stoga se u don Boscovoj kući »radost poistovjećuje sa svetošću«²⁵, kao što se jasno očituje u životu Dominika Savija²⁶ i u drugim životopisima koje je don Bosco napisao. Don Caviglia komentira to ovim riječima: »mladić koji se osjeća u Božjoj milosti sasvim prirodno se raduje«²⁷. Don Bosco je znao da mladi ljudi po naravi teže k radosti te su im potrebne zabava i igra, ali je za nje ga istinska radost jedino u onomu u kojemu obitava milost.²⁸

Iz tog uvjerenja rađa se odgojni projekt. Godinu dana nakon što je pronašao stalno sjedište za oratorij u Pinardijevoj nadstrešnici/kući, u predgrađu Valdocco (12. travnja 1846), don Bosco je objavio molitvenik *Opskrbljeni mladići*²⁹, u kojem se već pojavljuju neke njegove temeljne ideje i odgojna opredjeljenja.³⁰ Iako je izgledao kao »knjiga

²² J. M. PETITCLERC, *La Pedagogie de Don Bosco en 12 mots clés*, Editions Don Bosco, Paris, 2012, str. 114.

²³ »Težnja k radosti je duboko utisnuta u čovjekovo srce. Daleko više od neposrednih i prolaznih zadovoljstava, naše srce traži duboku, punu i trajnu radost, koja može dati 'okus' našem životu. A to vrijedi prije svega za vas, jer je mladost doba stalnog otkrivanja života, svijeta, drugih ljudi i samih sebe. To je doba otvaranja prema budućnosti, u kojem se očituju velike želje za radošću, prijateljstvom, zajedništvom i istinom, u kojem nas pokreću veliki ideali i kuju se veliki planovi.« (*Poruka pape Benedikta XVI. za 27. Svjetski dan mladih 2012. god.*, br. 1. Usp. <http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=140360>)

²⁴ P. BRAIDO, *Il sistema preventivo di Don Bosco*, PAS-Verlag, Zürich, 1964, str. 196.

²⁵ P. BRAIDO, *Prevenire non reprimere, nav. dj.*, str. 325. »Ideja prema kojoj se kršćanski život sastoji u služenju Gospodinu u svetoj radosti nema neki neposredan izvor. Naprotiv, u svojoj književnoj formulaciji nalazi jasnu podudarnost s određenim izričajem Comollova životopisa koji je don Bosco objavio prije tri godine... Predstavlja nam se kao jedna od najplodnijih i najosobitijih ideja don Boscove baštine« (STELLA, *Valori*, str. 84).

²⁶ »Znaj« – kaže Dominik Savio svom prijatelju Kamilu Gaviju, kao što nas izvještava don Bosco – »da se za nas svetost sastoji u tome da budemo osobito radosni.« (G. BOSCO, *Vita del giovanetto Savio Domenico allievo dell'Oratorio di S. Francesco di Sales*, Paravia, Torino, 1859, str. 86; OE XX, str. 236)

²⁷ CAVIGLIA, »Il Magone«, str. 149.

²⁸ Cilj tog evanđelja radosti, kojemu je metodologija ljubaznost, jest »svetost, kojoj je radost i polazište i cilj«. (I. REUNGOAT, *Il Sinodo: dono e responsabilità*, Okružnica broj 932[2012], str. 7)

²⁹ G. BOSCO, *Il giovane provveduto per la pratica de' suoi doveri, degli esercizi di cristiana pietà, per la recita dell'uffizio della Beata Vergine e de' principali Vespri dell'anno coll'aggiunta di una scelta di laude sacre ecc.*, Tip. Paravia e comp., Torino, 1847: OE II 183–532. »Sveti se autor njime bavio već nekoliko godina« (P. STELLA, *Valori spirituali nel »Giovane provveduto« di San Giovanni Bosco*, Roma, 1960, str. 3). O okolnostima u vezi s objavljivanjem usp. MB III, 8sl. O mogućim izvorima koje je don Bosco koristio da bi ga napisao usp. P. STELLA, *Valori...*, str. 46–79.

³⁰ Usp. J. AUBRY, *Avec don Bosco vers l'ans 2000. Vingt conférences salésiennes*, Maison Générale Salésienne, Roma, 1990, str. 55. Aubry ističe da bi temu radosti u don Boscovoj misli i odgojnoj praksi trebalo promotriti u knjizi *Opskrbljeni mladići* (1847), tri životopisa uzornih mladića (Savio: 1859;

¹⁹ Pismo predsjedniku Brulartu, Annecy, 18. veljače 1605, u: *Djela*, sv. XIII, Annecy 1892–1964, str. 16.

²⁰ PAVAOVI, *Apostolska pobudnica o kršćanskoj radosti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1975, Zaključak.

²¹ P. BRAIDO, *Prevenire non reprimere. Il sistema educativo di don Bosco*, LAS, Roma, 1999, str. 324. Uspjeh odgoja ovisi ponajprije o okruženju u kojem se ostvaruje: »Okruženje oblikuje mladog čovjeka, a osobnost ga vodi i odgaja. Don Bosca se može smatrati paradigmom izvanrednog oblikovanja okruženja« (F. S. EGGERSDORFER, *Jugenderziehung*, Kösel, München, 1962, str. 82).

praktičnih prikladnih pobožnosti« kako bi pomogao mladima u njegovanju religioznosti i kreposti, don Bosco ga je predstavio »već u prvim recima predgovora *Mladeži*, kao 'metodu kršćanskog života'³¹, koja istodobno promiče pobožnost i veselje: »Želim vas naučiti metodu kršćanskog života koji je istodobno i veseo i zadovoljan, pokazujući vam koje su istinske zabave i užici, tako da uzmognete reći zajedno sa svetim prorokom Davidom: služimo Gospodinu u svetoj radosti: *servite Domino in laetitia*. To je svrha ove knjižice: služiti Gospodinu i biti uvijek veseo.«³²

Po don Boscovu zamišljaju *Opisateljima mladić* nije bio neki novi priručnik za pobožnosti mladih,³³ niti je sam po sebi jamčio postizanje ciljeva koje je predlagao, tj. »postati utjeha vašim roditeljima, čast domovini, dobri kršćani na zemlji kako biste zatim jednoga dana bili sretni stanovnici neba«³⁴. Ta je knjižica za njega bila istinski odgojni prijedlog koji su njegovi prvi naslovnici počeli upoznavati i iskustveno doživljavati.³⁵ U njemu se nalazi plod prvoga don Boscova svećeničkog i književnog djelovanja, tu pronalazimo prijedlog programa mladenačke svetosti, koji je on zamislio i formulirao.³⁶ Možda ni svi dječaci u Oratoriju nisu pročitali to djelo od početka do kraja,³⁷ ali je »religiozno iskustvo koje je ono predlagalo bilo povezano sa sveukupnim životnim sustavom i stilom u koji su mladići bili uronjeni u svakodnevnom životu u *Oratoriju*... [U Oratoriju] su oni koji su bili bez obitelji pronalazili obiteljski ugođaj, sigurnost očinstva i majčinstva u osobi ravnatelja i odgojitelja, radost prijateljstva, perspektive za značajno uključivanje u društvo s dostojanstvenom kulturom i radnim umijećem koje omogućuje dostojanstven život. Ujedno i opći stil radosti koji jamče beskrajna očitovanja koja je odgojni genij

znao pronaći: igra, kazalište, izleti, glazba, pjevanje.«³⁸

Magone: 1861; Besucco: 1864) i dva najvažnija pedagoška spisa: *Preventivni sustav* (1877) i *Pismo iz Rima* (1844), koji su »priređeni u tri ključna trenutka njegovoga života«.

³¹ P. BRAIDO, *Don Bosco prete dei giovani nel secolo delle libertà*, sv. I, LAS, Roma, 2003, str. 227.

³² G. BOSCO, *Il giovane*, str. 3–4: OE II 185–186. »Međutim, (neki će reći da) ako sada započnemo služiti Gospodinu, postajemo melankolični. To nije istina: melankoličan će biti onaj tko služi zloduha... Ohrabrite se dakle, dragi moji, navrijeme prionite uz krepost i jamčim vam da ćete uvijek biti radosna i zadovoljna srca te ćete upoznati kako je slatko služiti Gospodinu« (nav. dj., str. 13; OE II 193).

³³ »Temeljni kodeks uz pobožnosti u Oratoriju, bilo za vanjske bilo za unutarnje, bio je *Opisateljima mladić*: kako za mladiće tako i za odrasle, za laike i za klerike« (P. STELLA, *Don Bosco II*, str. 304). Međutim, misliti da je to bio obični molitveni priručnik »prva je predrasuda koju treba ukloniti« (P. STELLA, *Valori*, str. 80).

³⁴ G. BOSCO, *Il giovane*, str. 5: OE II, str. 187.

³⁵ »Opisateljima mladića za prakticanje vlastitih dužnosti u vježbama kršćanske pobožnosti (1847) običava se smatrati jednostavnim priručnikom za molitve i pobožnosti, ali je don Bosco od njega želio načiniti životnu metodu, bilo s dijelom koji je sadržavao pobožnosti, bilo s dijelom koji mu prethodi i u kojemu se nalaze pouke u vezi s vjerskim poimanjem vlastitog postojanja, stvorenoga svijeta, osobnog razvoja sve do adolescencije, svakodnevnih životnih očitovanja...« (P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*, Vol. I: Vita e Opere, PAS-Verlag, Zürich, 1968, str. 235).

³⁶ P. STELLA, *Valori*, str. 81. Program »kojemu je svetac bio vjieran sve do posljednjega dana svoga života« (*ondje*).

³⁷ Usp. F. DESRAMAUT, »All'ascolto di don Bosco nel 1867«, u: C. SEMERARO (usp.), *Religiosità popolare a misura dei giovani*, Colloqui salesiani, 13, LDC, Leumann – Torino, 1987, str. 103.

³⁸ P. BRAIDO, *Don Bosco I*, str. 229. Prema A. CAVIGLI don Boscova je izvornost u tome što je u odgoj uključio »svoju trijumfalnu novost, a to je otvorena i živahna radost koja je i bučna i u kojoj sudjeluje i odgojitelj« (»Un documento inesplorato. La 'Vita di Besucco Francesco' scritta da Don Bosco e il suo contenuto spirituale«, u: »Salesianum« 10[1948], 655–666.)

Don Bosco, očito je, nije bio prvi koji je »uočio povezanost između veselja i religije«³⁹. Bilo bi jednako tako anakronistično smatrati *Opskrbljenog mladića* nekom vrstom duhovnog priručnika *ante litteram*. Tim se djelom nije željelo ni obuhvatiti sveukupno odgojno iskustvo Oratorija, ustanove koja je k tome bila tek na svojim počecima. Međutim, knjiga je postala u osnovi nepromijenjeni molitveni i životni priručnik tijekom sljedećih desetljeća u salezijanskim kućama, djelo koje su čitali naraštaji mladih sve do prve polovice 20. st. Uspjeh prijedloga odražava don Bosco-ovu odgojnu pronicavost koja je znala pokazati ne samo punu sukladnost između pobožnosti i veselja, vjerskog života i istinske radosti, nego je učila i konkretan put kako bi se u tome i uspjelo.⁴⁰

Opskrbljeni mladić nije bio samo uspio i ostvariv odgojni program za mladež koja je teškom mukom mogla razmišljati o radosti dok se morala boriti za preživljavanje u društvu koje se brzo i duboko mijenjalo.⁴¹ Ta »metoda kršćanskog života« nudila je osim toga neke bitne ideje o duhovnosti svećenika odgojitelja mladih, što je don Bosco već bio. Njegovo osobno uvjerenje prema kojemu nije bilo nikakve suprotnosti između služenja Bogu i sretnog života, temeljilo se na snažnoj ljubavi koju je gajio prema svojim mladićima: budući da ih je volio, htio je da budu radosni i sada i u vječnosti, kao što je običavao ponavljati. Tako npr. kratak uvod završava riječima: »Dragi moji, volim vas od svega srca i dosta je da ste mladi pa da vas jako volim. Mogu vam jamčiti da ćete pronaći knjige koje vam nude osobe koje su mnogo kreposnije i učenije od mene, ali ćete teško pronaći onoga tko vas više voli u Isusu Kristu i koji želi vašu istinsku sreću... Budite radosni, a Gospodin neka bude s vama.«⁴²

Plod i dokaz don Boscove pastoralne ljubavi jest prema tome odgojni sustav »u kojemu je veselje jedan od prvih čimbenika«⁴³. Veselje je za don Bosca »ne samo rekreacija, zabava, nego i autentična i nezamjenjiva pedagoška stvarnost«, »posebni pečat [njegove] odgojne ljubavi«.⁴⁴

3. POTICAJI ZA DALJNJE RAZMIŠLJANJE

Velika je razlika između uzastopnih Pavlovihih poticaja Filipljanima da se raduju

³⁹ Usp. P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*. Vol. II: Mentalità religiosa e spiritualità, LAS, Roma, 21981, str. 187. Stella tu pokazuje da don Bosco ovisi o asketskom djelcu za adolescente, tj. o knjižici *Guida angelica, ossia pratiche istruzioni per la gioventù*. Opera utilissima a ciascun giovanetto, data alla luce da un sacerdote secolare milanese. Corretta ed accresciuta, Stamperia Reale, Torino, 1767. Usp. također STELLA, *Valori...*, str. 46–79.

⁴⁰ »*Opskrbljeni mladić* se pokazao jasnim programom svete i radosne mladenačke duhovnosti, kojom se svetac nadahnua. Životnost te životne metode nemjerljiva je, jer odgovara zahtjevima mladenačke duše svih vremena. To je životna metoda koja je privlačila i koja ne prestaje privlačiti mlade prema njihovom ostvarivanju i kojom je don Bosco s pravom zaslužio naslov učitelja mladenačke svetosti.« (P. STELLA, *Valori*, str. 128)

⁴¹ Usp. P. STELLA, *Don Bosco*, I, str. 103–108. A. CAVIGLIA govori o *pedagogiji siromaha*, koje je don Bosco »začetnik i klasični uzor: »sveukupno sustavno poimanje, koje polazi od života i od psihologije siromaha i poistovjećuje se s njim, kako bi uzdignula njegov moral i duhovnost« (*La vita di Domenico Savio e »Savio Domenico e Don Bosco*. Studio, SEI, Torino, 1943, str. 75).

⁴² G. BOSCO, *Il giovane*, str. 5–6; OE II, str. 187–188.

⁴³ CAVIGLIA, »Un documento«, str. 656.

⁴⁴ BRAIDO, *Prevenire*, str. 328. »Kako opet potaknuti ove moje drage mladiće da ponovno budu živahni, radosni i otvoreni kao nekad? Pomoću ljubavi! Ljubavi? Pa zar moji mladići nisu dostatno ljubljeni? Tebi je poznato da li ih ja ljubim... Učinio sam ono što sam mogao i što sam znao za njih koje osobito volim cijeloga svog života.« (Pismo salezijanskoj zajednici u Oratoriju u Valdoccu, Rim, 10. svibnja 1884. Usp. P. BRAIDO [ur.], *Don Bosco Educatore. Scritti e testimonianze*, LAS, Roma, 1992, str. 380–381).

u Gospodinu i don Boscove ponude mladima u Valdoccu metode za radostan život u služenju Bogu. Apostol iz Tarza upućuje općenit poziv, čini se bez konkretnog razloga. Torinski odgojitelj predstavlja radost kao redovit način da se bude svet i iznosi nacrt puta kojim se to može ostvariti.⁴⁵ Postoje međutim duboke podudarnosti koje zavređuju ne samo da ih se ukratko spomene nego zaslužuju i daljnje produbljivanje.

3.1. *Oni koji se međusobno vole žele da i drugi budu sretni*

»Ljubljeni moji« (Fil 2,12), piše Pavao iz Efeza Filipljanima, »Bog mi je doista svjedok koliko žudim za svima vama« (Fil 1,8), »braćo moja ljubljena i željkovana, radosti moja i vijenče moj« (Fil 4,1). Don Bosco piše: »Premda sam ovdje u Rimu..., moja misao uvijek leti onamo gdje je moje blago u Isusu Kristu, mojim dragim sinovima u Oratoriju.«⁴⁶

Ne čini mi se beznačajnim što obojica, i Pavao i don Bosco, žele sreću onih koje osobito ljube. Nalog da se raduju, kod Pavla, odnosno da služe Bogu u radosti kao »životna metoda« kod don Bosca, potječu i uzrokovani su revnom ljubavlju koju je svaki od ove dvojice osjećao prema svojim: oni koje apostoli osobito ljube trebaju radosno živjeti! Prvo znaju da ih se voli, a zatim su radosni.⁴⁷ To znači i da samo onaj tko ljubi može, poput Pavla Filipljanima, zapovijedati da žive radosni i zna, poput don Bosca, zacrtati put za postizanje sreće. Radost koja je naložena ili olakšana znak je i dokaz darovane ljubavi, ljubavi koja je svojstvena apostolima odgojiteljima.⁴⁸ Upravo zato, da bi radost postojala kao životno zalaganje, zajednica treba znati da ju se voli sve od kraja (usp. Iv 13,1). Pavao i don Bosco su ponovili Isusovo ponašanje, očitovavši se tako kao njegovi apostoli: »Kao što je Otac ljubio mene tako sam i ja ljubio

vas; ostanite u mojoj ljubavi... To sam vam govorio da moja radost bude u vama i da vaša radost bude potpuna.« (Iv 15,9.11)

3.2. *Radost koju zapovijeda apostol, a odgojitelj je olakšava*

»Uostalom, braćo moja, radujte se u Gospodinu!« (Fil 3,1); »Ponavljam:«, opet naglašava Pavao, »radujte se!« (Fil 4,4). Don Bosco, naprotiv, piše: »Želim vas naučiti metodu kršćanskoga života koji će biti istodobno i radostan i zadovoljan... tako da mognete reći zajedno sa svetim prorokom Davidom: Služimo Gospodinu u svetom veselju.«⁴⁹

Zadaća je Kristovih apostola poticati na radost. Dok Pavao može tražiti i nadati se od svojih da žive u radosti jer su spašeni u Isusu Kristu, don Bosco, vjerojatno s većim praktičnim realizmom i odgojnom osjetljivošću, omogućava prikladno okruženje⁵⁰

⁴⁵ »Don Boscu je osobito draga zadaća *zblížiti mladiće s Pismom*«, ali njegov cilj nije podučavati u Bibliji, nego on »[njih] podučava i odgaja pomoću Biblije« (C. BISSOLI, »La Bibbia nel cuore di Don Bosco«, u: M. WIRTH, *La Bibbia*, III, str. 597).

⁴⁶ *Pismo don Rui*, siječanj–veljača 1870: OE II, str. 70–71. »Tijelom sam ovdje [u Rimu], ali moje srce, moje misli pa i moje riječi uvijek su u Oratoriju, među vama. To je slabost, ali je ne mogu nadvladati.« (*Pismo don Rui*, 9. veljače 1872: OE II, str. 193)

⁴⁷ U pismu iz Rima 1884. godine: »Uzrok odgojnog nazadovanja koje se želi otkloniti bilo je upravo ovo: ne ljubiti ono što vole mladi, a posebice radostan život, napose na dvorištu.« (P. BRAIDO, *Il Sistema*, str. 197)

⁴⁸ Don Bosco je »svetac odgojiteljske ljubavi«. »Doista, nitko nije svjesnije postavio obostrano poštivanje i ljubav kao temelj poslušnosti i uspjeha u odgoju od don Bosca. Nijedno pedagoško djelovanje on ne očekuje izvana, nego isključivo iznutra.« (EGGERSDORFER, *Jungenerziehung*, str. 246)

⁴⁹ BOSCO, *Il giovane* 3–4: OE II, str. 185–186.

⁵⁰ »Ako postoji neka riječ koja je značajna za okruženje salezijanske odgojne ustanove, onda je to radost. Smatram da je to najbolji pokazatelj pravog ostvarivanja salezijanske pedagogije. Ako se neko dijete osjeća ljubljeno, ako ga se prihvaća kao

i jasnu metodologiju⁵¹ kako bi njegovi mladići služili Gospodinu u veselju. Konačni cilj obojice ostaje uvijek isti, a to je, rečeno pavlovskim rječnikom, živjeti u Gospodinu, odnosno kreposno i sveto, kao što to izriče don Bosco.⁵² Don Boscova⁵³ je zaslu-ga, u usporedbi s Pavlom, što je na raspolaganje svojim mladićima stavio njima prilagođen program i svakodnevno iskustvo svetosti.⁵⁴ Apostol »može« narediti radost, a odgojitelj je mora omogućiti pokazujući put za njezino postizanje.

3.3. Radost koju treba uvijek živjeti

»Radujte se uvijek u Gospodinu« (Fil 4,4), potiče Pavao. »Budi radostan«, ponavlja često don Bosco.⁵⁵ On ovako razmišlja: »Osim toga, vidimo da su oni koji žive u Božjoj milosti neprestano radosni kao i to da im je srce smireno i u tuzi. Oni, naprotiv, koji se predaju užicima srditi su, svoj mir nastoje pronaći u svojim zabavama, ali su stalno nesretni: *Nema mira bez-božnicima.*«⁵⁶

Malo prije negoli će ponoviti poticaj na radost (Fil 4,1.4), Pavao je svoje upozorio da se drže dalje od »pasa«, propovjednika koji su unosili nemir u život zajednice (Fil 3,2), neprijatelja istinskoga Kristova križa (Fil 3,17). Radost, kad je stavljena pod upitnik ili se protiv nje bori zajednica, svakako valja braniti, jer je to dar koji treba čuvati budući da je to milost. Ne smijemo dopustiti da se zanemaruje don Boscovo jasno upozorenje: čovjek je živ i kad je radostan ili zadovoljan kao i kad je nesretan ili ljut. Razlika je samo u tome živi li se s Bogom ili bez Boga. »Iz-vornu i istinsku radost ne može živjeti onaj kome srce nije u miru, a djelotvoran je podsjetnik za onoga koji je bez nje: 'Đavao se' – govorio je don Bosco – 'boji radosnih ljudi'.«⁵⁷ (MB X, str. 648)

U don Boscovim riječima nazire se du-boko kršćansko iskustvo: radost je isku-

stvo koje se uvijek osjeća..., a ponekad se zbog nje i trpi (usp. Mt 5,11): onaj tko živi u milosti ima »zadovoljno srce i u žalostima«⁵⁸. Cijena koju valja platiti jest mje-

osobu i ako je slobodno da se izrazi te mu se po-maže u poteškoćama a priznaju se njegovi talen-ti te se vrednuje njegovo napredovanje, tada neće trebati puno čekati da radost obasja njegovo lice.« (PETITCLERC, *La Pedagogie*, str. 109)

⁵¹ »On je uspostavio duhovni program koji je bio savršeno prilagođen mladima. Njegova 'životna metoda' odgovara željama mlade duše svih vre-mena. Njegov idealizam i njegova težnja prema sreći tu su vrlo mudro povezani sa stilom vedre svetosti.« (F. DESRAMAUT, *Don Bosco en son temps* [1815–1888], SEI, Torino, 1996, str. 249)

⁵² »Drago mi je da se bavljate, da igrate i da ste radosni; slijedeći tu metodu, postat ćete sveti po-put sv. Alojzija.« (MB XI, str. 231; usp. MB VII, str. 159)

⁵³ Aubry to smatra »genijalnim don Boscovim na-dahnućem«. AUBRY, *Avec don Bosco*, str. 58.

⁵⁴ »Stoga se ne može zamisliti istinsko salezijansko okruženje koje nije prilagođeno 'prijedlogu' mla-denačke svetosti, a posebice okruženje u kojemu nema istinskoga 'veselja'... Ne može se zamisliti salezijanska mladenačka svetost bez iskustva prim-ljenoga i priopćenoga evandeoskog blaženstva.« (AUBRY, *Avec Don Bosco*, str. 79)

⁵⁵ Usp. MB VI, str. 401, VIII, str. 92.751; IX, str. 7; XV, str. 830.

⁵⁶ BOSCO, *Il giovane*, str. 28; OE II, str. 208.

⁵⁷ *Il Progetto di vita dei salesiani di don Bosco*. Guida alla lettura delle Costituzioni salesiane, Direzione Generale Opere Don Bosco, Roma, 1986, str. 192.

⁵⁸ Govoreći mladima, papa predstavlja Piera Giorgia Frassatija (1901–1925) kao uzor: »doživio je broj-na iskušenja u svom kratkom životu, a među nji-ma i jedno u vezi sa sentimentalnim životom, koje ga je duboko pogodilo. Upravo u toj situa-ciji pisao je svojoj sestri: 'Ti me pitaš jesam li radostan: pa kako bih mogao to ne biti? Sve dok mi vjera bude davala snagu da budem uvijek ra-dostan! Nijedan katolik ne može ne biti rado-stan... Svrha za koju smo stvoreni označava nam put koji je ispunjen mnogim trnjem, ali nije to žalostan put: on je radost i posredstvom bolova'.« (Pismo sestri Luciani, Torino, 14. veljače 1925). (BENEDIKT XVI, *Poruka za 27. Svjetski dan mladih 2012. god.*, br. 6. Usp. http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/messages/youth/documents/hf_ben-xvi_mes_20120315_youth_it.html)

šavina žalosti i radosti kod onih koji su dobri: don Bosco je to dobro znao; dovoljno je prisjetiti se ovdje sna o ružinom perivoju.⁵⁹ Kršćanska i salezijanska radost »jest radost koja se hrani žrtvom, ponekad i teškom, koju se prihvaća sa smiješkom na usnama..., kao nešto posve normalno, ne prikazujući se ni žrtvom ni junakom«⁶⁰. »Pun sam utjehe, obilujem radošću uza svu nevolju našu« (2 Kor 7,4), priznaje Pavao Korinćanima. Don Bosco se povjerava svom bratu pomoćniku Enriji: »Danas je don Bosco radosniji nego inače... Pa ipak, danas sam doživio nešto najžalosnije u svom životu.«⁶¹

Apostolska obrana vjerničke radosti nalaže prema tome nužnost – što je don Bosco uočio – istinskog razlučivanja »koje su istinske zabave i istinski užici«⁶². Teška zadaća za kršćanskog odgojitelja danas: »Suvremeni svijet nudi mladima mnoge užitke i zabave, ali malo radosti. Odgojitelj može smatrati da je učinio velik korak naprijed u svojem odgojnom nastojanju kad je mladom čovjeku pomogao da shvati, bolje rečeno da iskusi razliku koja postoji između užitka i radosti.«⁶³ Činjenica da je to vrlo teško, ne umanjuje prijeku potrebu toga zadatka. Salezijanski odgojitelj – upozorava nas don Chávez – mora pomoći mladima da prepoznaju svakodnevne radosti i u njima uživaju: »Potrebno je postojano odgojno nastojanje da bi se naučilo, ili ponovno naučilo, uživati u jednostavnosti mnogovrsnih ljudskih radosti koje nam Stvoritelj daje na našem putu.«⁶⁴

3.4. Jedino je u Gospodinu moguća radost

»Radujte se u Gospodinu« (Fil 4,4). »Želite li da vaš život bude radostan i miran«, često je mladićima govorio don Bosco, »tada morate nastojati da živite u milosti Božjoj.«⁶⁵

Don Bosco je poput Pavla bio uvjeren da je puna i trajna radost moguća jedino onda kad se živi u milosti i djeluje kao kršćanin. Ne isključujući pedagošku vrijednost radosti kao okruženja koje treba udisati u njegovim ustanovama,⁶⁶ a njezino pomanjkanje kao mjerilo nepogrešive dijagnoze za procjenu njihove tjeskobe i djelotvornosti odgoja,⁶⁷ za don Bosca radost ima svoj temelj u Bogu.⁶⁸ »Don Bos-

⁵⁹ MB III, str. 32–36. Privlačni pozornost činjenica da je don Bosco taj san, iako je spomenuo da ga je uzastopce sanjao 1847, 1848. i 1856. god., ispričao tek »sedamnaest godina kasnije«, tj. 1864, »onima koji su već pripadali njegovoj Družbi«.

⁶⁰ *Isto*, str. 193.

⁶¹ MB XVIII, str. 376 (Don Boscov komentar bratu pomoćniku Enriji, 15. kolovoza 1887, nakon što je doznao da je po papinu nalogu don Dalmaso prestatu biti župnik Srca Isusova u Rimu i generalni prokurator Družbe.)

⁶² BOSCO, *Il giovane*, 2: OE II, str. 186.

⁶³ AUBRY, *Avec Don Bosco*, str. 79–80.

⁶⁴ P. CHÁVEZ VILLANUEVA, *Don Bosco odgojitelj*. Evandjelje radosti i pedagogija dobrote, Salesiana, Zagreb, 2013, str. 30.

⁶⁵ MB XIII, str. 133. »Jedino religija i Božja milost mogu čovjeka učiniti zadovoljnim i sretnim« (G. BOSCO, *La forza della buona educazione*. Curioso episodio contemporaneo, Paravia, Torino, 1855, str. 46). »Jedino nas postojano prakticanje religije može učiniti sretnima u vremenu i u vječnosti.« (G. BOSCO, *Il Pastorello delle Alpi ovvero Vita del giovane Besucco Francesco d'Argentera*, Tip. Oratorio di S. Francesco di Sales, Torino, 1864, str. 180)

⁶⁶ »Radost je bitna sastavnica tog odgojnog okruženja koje obilježava salezijanske kuće tako da je nemoguće zamisliti salezijansko odgojno djelovanje bez skrbi za kakvoću tog okruženja.« (PE-TITCLERC, *La Pedagogie*, str. 112)

⁶⁷ Izvrstan primjer su dva pisma poslana iz Rima u svibnju 1884, »jedni od najdjelotvornijih i najbogatijih don Boscovih pedagoških dokumenata« (STELLA, *Don Bosco II*, str. 469). Usp. P. BRAIDO, »Due lettere datate da Roma, 10. maggio 1884«, u: *Don Bosco Educatore*, str. 344–390; J. M. PRELLEZZO, »La(s) 'carta(s)' de Roma (1884)«, *CFP* 17(2011), str. 179–201.

⁶⁸ »Radostan čovjek u nebu pomaže« (MB IX, str. 879). »Pobožnost svetaca označena je kao posebna sreća, kao trajna radost, koja nije bila podložna

co u njoj vidi neophodno očitovanje života u milosti... Život u svetoj radosti je način kršćanskog života koji don Bosco želi predložiti mladima.⁶⁹

Upravo stoga, osim što se sve do pojedinosti skrbi za druge najvidljivije izraze radosti u Oratoriju,⁷⁰ don Bosco je prakticanje sakramenata postavio i branio kao redovito i nužno sredstvo cjelovitog odgoja: »Neka se govori što se želi o raznim sustavima odgoja, ali ja ne nalazim nikakav siguran temelj, osim u čestom pristupanju ispovijedi i pričesti.«⁷¹ Na stranicama koje je napisao o preventivnom sustavu, toj kratkoj raspravi u kojoj »je usidren njegov glas odgojitelja i pedagoga«⁷², don Bosco odlučno tvrdi: »Česta ispovijed, česta pričest, svakodnevna misa: to su stupovi koji trebaju držati odgojnu zgradu, od koje se žele daleko držati prijetnje i šibab.« On neprekidno savjetuje da se mlade često podsjeća na »ljepotu, uzvišenost i svetost one religije koja predlaže tako lagana i tako korisna sredstva za građansko društvo, za mir srca i za spas duše kao što su to sveti sakramenti«⁷³.

Osobito mi se značajnim čini što don Bosco posebno ističe ispovijed kao »ključ odgoja«. U njoj je naročito cijenio isti stil približavanja mladom čovjeku koji je koristio u odgojnom procesu: »Riječ je o istom očinstvu, prijateljstvu i povjerenju koji u mladom čovjeku pobuđuju sklonost prema milosnom djelovanju.«⁷⁴ »Drugi oslonac mladeži je sveta pričest«, napisao je u životopisnom zapisu o Besuccu.⁷⁵ U životopisu Dominika Savija Dominik kaže: »Želim li nešto veliko, tada idem primiti svetu hostiju... Što mi nedostaje da budem sretan? Ništa na ovom svijetu... Odatle se« – tumači don Bosco – »rađala ona sreća i ona nebeska radost koja se očitovala u svakom njegovom postupku.«⁷⁶ Nema sumnje, Isus Krist, prihvaćen u sakramentima,

»gospodar je don Boscova duhovnog života i okruženja kojemu je on u središtu«⁷⁷. Biti s Njime i u Njemu je razlog za radost.

nikakvim hirovitim promjenama... Radost je kod tog čovjeka iz Torina bila otkucaj njegovoga srca, jer je to bila radost koja je potpuno i u svemu bila utemeljena u Bogu.« (W. NIGG, *Don Bosco, ein zeitloser Heiliger*, Don Bosco Verlag, München, 1977, str. 133)

⁶⁹ STELLA, *Valori*, str. 84. »Budući da je na temelju osobnog iskustva bio duboko uvjeren da radost i kršćanski život nisu međusobno suprotstavljeni, on svoju skrb kršćanskog odgojitelja ulaže u poduku i vjerski odgoj mladih tako da budu sve zreliji sudionici njegovoga uvjerenja da kršćanski život ne samo što po svojoj naravi nije uopće žalostan, nego je po svojoj naravi usmjeren na širenje u radosti.« (STELLA, *Don Bosco*, II, str. 190)

⁷⁰ Igra i rekreacija na dvorištu, tjelovježba, blagdani, kazalište i deklamacije, glazba, pjesma i šetnje pripadaju »pedagogiji radosti« koju odjelotvoruje don Bosco: »To su vrlo uspješna sredstva za postizanje discipline, unapređenje moralnosti i zdravlja.« (G. BOSCO, *Inaugurazione del Patronato di S. Pietro in Nizza a mare. Scopo del medesimo esposto dal sacerdote Giovanni Bosco con appendice sul sistema preventivo nella educazione della gioventù*, Tip. e Libr. Salesiana, 1877, str. 28.) (Usp. P. BRAIDO, *Prevenire*, str. 324–337).

⁷¹ BOSCO, *Il Pastorello*, 100: OE XV, str. 342. »Dva su krila potrebna da bi se poletjelo u nebo: ispovijed i pričest.« (MB VII, str. 50)

⁷² BRAIDO, *Don Bosco Educatore*, str. 205. Don Bosco je volio blagdane u Oratoriju »zbog slave koju su iskazivali Bogu i zbog velikog dobra kojim su urodili kod mladih, posebice po sakramentima« (MB IX, str. 666).

⁷³ BOSCO, *Inaugurazione*, str. 28. »Prva metoda za dobar odgoj jest dobra ispovijed i dobra pričest« (MB IV, str. 555). »Kad se u kućama zanemaruje često primanje svetih sakramenata, one ne mogu napredovati« (MB XIII, str. 643). Usp. MB III, str. 355; VI, str. 145; XI, str. 221)

⁷⁴ CG 21, str. 93.

⁷⁵ BOSCO, *Il Pastorello*, str. 105: OE XV, str. 347. Don Viganò komentira: »Don Bosco je euharistijsku pedagogiju smatrao vrhuncem svoje odgojne prakse.« (E. VIGANÒ, »Spiritualità Salesiana per la nuova evangelizzazione«, u: *Lettere Circolari*, vol. III, Direzione Generale Opere Don Bosco, Roma, 1996, str. 1065)

⁷⁶ G. BOSCO, *Vita del giovinetto Savio Domenico allievo dell'Oratorio di S. Francesco di Sales*, Paravia, Torino, 1859, str. 69: OE XI, str. 219.

⁷⁷ STELLA, *Don Bosco* II, str. 107.

»Prepreke za novu evangelizaciju su pomanjkanje radosti i nade [...] Često je to pomanjkanje radosti i nade tako snažno te zahvaća samo tkivo naših kršćanskih zajednica [...]. Nadajmo se da će svijet u naše doba, koji čas tjeskobno čas u nadi traži, primiti Radosnu vijest ne od žalosnih i obeshrabrenih evangelizatora nego od služitelja evanđelja čiji život zrači gorljivošću, evangelizatora koji su kao prvi u sebi primili Kristovu radost te su spremni uložiti svoj život kako bi se naviještalo Kraljevstvo, a Crkva bila utemeljena u srcu svijeta.«⁷⁸

Salezijanci i salezijanke, kao i drugi članovi Salezijanske obitelji, radosni smo što smo od don Bosca primili pedagošku baštinu koja je znala unijeti radost ne samo u svakodnevno iskustvo života, nego posebice na salezijanski put prema svetosti,

prema Bogu. Stoga nije nimalo čudno što riječi »radost« i »radosno« zauzimaju »časno mjesto«⁷⁹ u našim konstitucijama, gdje su prihvaćene kao »konstitutivno obilježje«⁸⁰ salezijanske karizme. Takve trebaju i ostati.

⁷⁸ SINODO DEI VESCOVI, XIII Assemblea, *La Nuova Evangelizzazione per la trasmissione della fede cristiana. Lineamenta*, Roma, 2011, br. 25. Usp. PAVAO VI, *Evangelii nuntiandi. Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1976.

⁷⁹ F. DESRAMAUT, *Spiritualità Salesiana*. Cento parole chiave, LAS, Roma, 2001, str. 333. Usp. A. STRUS, »Ottimismo e gioia«, u: J. J. BARTOLOMÉ – F. PERRENCHIO, *Parola di Dio e spirito salesiano*, Elledici, Leumann, 1966, str. 283–296.

⁸⁰ C. BISSOLI, C. BISSOLI, »Radujte se u Gospodinu uvijek! Ponavljam: radujte se!« (*Fil 4,4*), u: »Kateheza« 34(2012) 3-4, str. 295-319.